

A lelőhely az M0 autópálya két oldalán, az ecseri lehajtó területén, illetve attól É-ra és K-re helyezkedik el. 2005–2006-ban,²⁰ az M0 autópálya megelőző régészeti feltárásai során több ezer szarmata kori, és néhány tucat kora Árpád-kori régészeti jelenséget dokumentáltunk az autópálya csomópont területén. A Barátság II. köolaj vezeték lehumuszolt nyomvonalra az autópályától ÉNy-ra vágta a több korszakos lelőhelyet. Összesen 49 objektumot, 112 stratigráfiai egységet bontottunk ki és dokumentáltunk. Az objektumok legintenzívebben az ecseri műúttól É-ra, és a gyártelepre vezető földúttól D-re jelentkeztek.

A leletek alapján 3 objektum őskori volt, 6 objektum pedig szarmata kori, 1 feltehetően 9. századi, 1 az Árpád-kor első felére volt keltezhető, 4 az Árpád-kor második felére, 11 objektum keltezése az Árpád-koron belül nem volt tovább finomítható, a többi objektum pedig nem tartalmazott korhatározó leletet.

A nyomvonalszakasz több földbe mélyített lakóépítményt vágott, ezek azonban nem voltak mind egykorúak. Méreteik miatt szinte kivétel nélkül a szelvényfalra kívülre lógtak, így kutatásuk csak részleges maradt. A 72. obj. ívelt falú, egyenes aljú, nagy méretű, földbe mélyített szarmata kori lakóépítmény volt. A 84. építmény funkciója bizonytalan, talán szintén ház volt. Alján foltokban keményre taposott járósíntet találtunk, de tűzelőberendezése nem volt. Előkerült egy szarmata kori szabadteri sütőkemence is (74. obj.) kormos betöltésű munkagödörrel. Több körárok szakasz valószínűleg szintén szarmata kori volt.

A 78. gödör többrétegű, kormos betöltéséből sütőtál töredékei kerültek elő, ez alapján az objektum keltezése feltételezően 9. század.

A 11–12. századra keltezhető 79. lakóépítményt teljes egészében ráasták egy korábbi, szarmata házra (STR 205–207). A kora Árpád-kori, barna agyagos betöltésű ház egyszerű, kihajló peremű, bevagdosásokkal és vonalkötegekkel díszített fazéktöredékeket tartalmazott. Lencse alakú, földbe vájt sütőkemencéje (STR 167) a ház síkjából kiugrott. A többrétegű padlóval rendelkező szarmata házban jól iszapolt, szürke edénytöredékek voltak. A szarmata ház padlója alatt ismeretlen korú, mindössze egyetlen bronzkarperccel eltemetett csontvázat találtunk (STR 216).

Az Árpád-kori házakat (például 69., 77., 80. és 82. obj.) ÉNy–DK-re tájolták. A cölöphelyek a két rövidebb oldalfal mentén helyezkedtek el. Agyagból épített kemencéjük a K-i sarokban volt. Egyrétegű sütőfelületükbe hőtartó réteget nem tapasztottak. Több esetben sikerült megfigyelni a letaposott járósíntet is. Az Árpád-kor második felére keltezhető 73. ház cölöphelyei a hosszanti oldalfal mentén helyezkedtek el. Alján keményre taposott padlót dokumentáltunk. Jó minőségű, bekarcolt díszű fazéktöredékek és örlőkötőredékek kerültek elő belőle. A késő Árpád-kori 81. házban fazékszerű bogrács töredéke, egy házon belüli mélyedésben majdnem teljesen ép örlőkő és szarvasmarhacsontok voltak. Agyagból épített kemencéjének csak vörösen átégett, töredezett sütőfelülete maradt meg.

A házakon kívül több gödör is tartalmazott jellegtelen Árpád-kori kerámiatöredéket (például 70. obj.). A humuszdepóban fémkeresővel találtunk egy Szent István ezüstdénárt.

Munkatársak: Bózsa Anikó, Buránszki Nóra régészek, Benyó Gergely ásatási technikus, Kupor Zoltán fémkereső technikus, Szöcs Péter térinformatikus.

RAJNA ANDRÁS – RÁCZ TIBOR ÁKOS

20 RKM 2005, 231–233., RKM 2006, 194–196.

112. Edelény határa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, I

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Ürgés 2. (KÖH 88205): A régészeti érdekű terület Edelénytől K-re, a damaki út mellett, a Damaki-pataktól É-ra található. Itt szórványosan leleteket gyűjtöttünk, amelyeknek korát nem lehetett meghatározni.

Várca-tető (KÖH 88199): A lelőhely Balajttól D-re, Edelénytől K-re, a Várca gerincén található. A 300×50 m-es területen intenzív bronzkori lelőhelyet azonosítottunk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt.

FEKETE LÁSZLÓ

113. Eger, Dobó tér (KÖH 44572) (Heves megye) Kk, Kú, Tő

Az Eger, Dobó tér–Eger-patak–belvárosi térsor funkcióbővítő rehabilitációjához kapcsolódó régészeti megfigyelés során, a Dobó téri szökőkút gépészeti aknájának és alapjának mélyítése során kora újkori épület és egyéb telepobjektumok mutatkoztak, amelyek feltárása 2014. jan. 27. és június 3. között, a földmunkák szakaszolásából adódó napokon folyt. A megfigyelést és a feltárást januárban Nagy László végezte. A vizsgált terület Eger belvárosának központja, a jelenlegi (kanalizált) Eger-patak jobb partján található, mintegy 159 m tengerszint feletti magasságban. A terület a középkori Eger Theatrum városrészebe esik.

A Dobó tere a felújításhoz kapcsolódóan egy nagy alapterületű szökőkutat (jet vízjáték) is terveztek, ami a tér D-i részének középső és Ny-i részét érinti. Gépi szintsüllyesztést végeztek a szökőkúthoz tervezett vízgépház területén, 2014. január 20-án, majd a tervezett akna mellett – hogy a zsuzuzáshoz ne kelljen dúcolást alkalmazni – a kiásott munkagödör ÉK-i és DNy-i oldalán biztonsági rézsűket képeztek, aminek során egy kőépület (2. obj.) fala sérült, illetve két cölöpfalú gödör (3–4. obj.) széle került elő.

A mintegy 150 m² alapterületű szökőkút alapozásának kiásása a Végvári vitézek szoborcsoport elszállítása után, 2014. február 17-én kezdődött meg. A mélyítés során a területen az alapozási mélységben, illetve több helyen sekélyebben, török kori jelenségek mutatkoztak, és a vízgépház DNy-i rézsűjével megbolygatott kőépület folytatása is jóval a szökőkút tervezett alapozási szintje fölött mutatkozott. A múzeum a kivitelező kérésére 2014. február 19-én négy technikussal megkezdte a terület megelőző feltárását, amit március 19-én be is fejezett (1–52. obj.). Ennek ellenére, 2014. május 22-én egy olyan termódó-sítás alapján indultak meg a földmunkák, amely korábban feltárt területen két irányban is túlterjeszkedett. A mélyítés során további régészeti jelenségek mutatkoztak. A terület városháza felőli szélén több nagyméretű jelenségnek (56–60., 63. obj.),

elsősorban cserzőgödöröknek, csak a felét érintette a mélyülés, viszont a tér felújításának abban a fázisában akár a teljes felületű rábontás, akár a félbontásuk, csak a téren folyó munkák teljes leállításával mellett lett volna lehetséges, mivel a térre irányuló anyagszállítás közvetlenül az érintett rész mellett haladt. Ugyanakkor az előkerült objektumok jelentkezési szintje csak kevéssel volt magasabban az alapozás, illetve annak munkagödöréhez szükséges szintnél, várható mélységük viszont jelentősen meghaladta azt. Ezeknél a jelenségeknél az alapozás munkagödöréhez szükséges mélység feltárása és azon a szinten történő dokumentálása után – más lehetőség hiányában – a geotextiles takarás és kavicsborítás mellett döntött a régész javaslatára az örökségvédelmi hivatal, különösen, hogy a szökőkút vasbetonszerkezete nem fedi a jelenségeket; a mélyítés csak a zsaluzás szereléséhez szükséges. A módosított vízgépház területén viszont a mutatkozó jelenségek (53–55., 61–62., 64. obj.) csaknem teljes mélységét érinti a szintsüllyesztés (és elfedi őket a vasbeton szerkezet), ezért azok teljes feltárása indokolt volt. Ez június 3-ára meg is történt.

A kőépületből (2. obj.) az eddig a földmunkák során mintegy 3,4×8,5 m területű rész került elő, a falak iránya a tér hossztengegyével hozzávetőleg párhuzamos, illetve merőleges. Az épület 60 cm vastag földmunka falakkal rendelkezik. Az épületnek négy padlószintjét ismerjük, a felső padlószint fölött Miskolczi Mihály körhöz köthető kályhacsempék kerültek elő, az épület pusztulási rétegéből a nagyszámú kora újkori kerámián kívül 16. századi kályhacsempék, balták és rozettás mintájú bronz ruhadisz került elő. Az épület ismert ajtaja a DK-i falon, a K-i sarok közelében volt; az ajtóhoz vezető lépcső gyanánt egy sor téglát raktak le, ezen a részen a belső padlószint is magasabb. Az épületmaradvány egy későközépkori–török kori városi ház részlete lehet, kiterjedése valószínűleg a jelenleg ismert területnek legalább a három-négyszerese. A bejárat iránya alapján a cserzőműhelyhez tartozhatott. Az épülethez ÉK-ről, párhuzamos, több fázisú, könnyűszerkezetes melléképület csatlakozott (27. és 50. obj.). Előtte pedig a kőépületre merőlegesen is állt egy könnyűszerkezetes épület (47. obj.); a kőépülettel való viszonyának meghatározását nehezíti a később épült két melléképület.

A szökőkút-alapozás É-k-i sarkában szabadon álló kőkemence került elő (5. obj.). A kemencének több építési, használati fázisát sikerült azonosítani. Használata a leletanyag alapján ugyancsak a 16–17. századra tehető. Az ásás során négy cserzőgödör teljes feltárását sikerült elvégeznünk (3–4., 9., és 15. obj.). Mindegyikből kiemelkedő mennyiségű és minőségű 17. századi leletanyaggal: a nagyszámú mázas kerámián és állatcsontanyag felül lábbelitalpak, lánccing maradványa, fa használati tárgyak, aranyozott bronz ruhadisz, ép tintatartó, két olló, csontkésnyelek, porcelán és habán kerámiatöredékek és egy összeállítható festett üvegedény került elő. A gödrök cölöpjeiből dendrokronológiai meghatározásra mintát vettünk. Egy kerek (4. obj.) és egy négyzetes (3. obj.) alaprajzú cserző-, illetve áztatógödör falát felezett rönkök szorosan levert sora határolja. A másik ovális alaprajzú gödörnél (9. obj.) a levert egész cölöpök csak támaszthatták a gödör falát fedő keresztirányú fákat. A legnagyobb, négyzetes alaprajzú gödör (15. obj.) esetében szintén egész rönköket használtak, három oldalon szorosan levertve, DNy felől viszont ritkán – utóbbi vélhetőleg javítás nyoma. Előkerült egy téglalap alaprajzú fabélletes tárolóverem (16. obj.), a cserzőgödörhöz hasonlóan gazdag leletanyaggal. A cserzőműhely szárítószinjének maradványával azonosíthatjuk a háztól K-re előkerült 3 cölöpsort (19. és 58. obj.). Egy könnyű szerkezetes épület cse-

kély maradványai (7–8. obj.) kerültek elő a szökőkút alapozás ÉK-i negyedében. Több kisebb gödört (6., 18., és 29. obj.) és számos kora újkori járósínt sikerült rögzíteni a feltárás során.

A megelőző feltárás tapasztalatai alapján a Dobó téren nagy felületen és kis mélységben lehet számolni intakt török kori rétegekkel, ezért a tér teljes területének kiemelt régészeti védettsége indokolt.

Az ásáson részt vett: Bognár Katalin, Farkas Csilla, Nagy László, Szelesné Ács Csilla és Zólya Levente régészek, Bilicz Enikő, Bíró Emese, Bíró László, Bujdosó László, Hortobágyi Viktor, Kakuk Balázs, Medveczki Zsolt és Somodi Zoltán technikusok, a geodéziai bemérést Tanyi Sándor végezte.

A. HALÁSZ ÁGOSTON

114. Eger, Szűnyog köz 3. (Végvári vitézek tere) (KÖH 38790)

(Heves megye) Kk, Kú, Tő, Ú

Az Eger, Dobó tér–Eger-patak–belvárosi térsor funkcióbővítő rehabilitációjához kapcsolódó régészeti munkákat a 5046, 5048, 5063 hrsz.-ú területeken végeztük el.

A régészeti megfigyelés során, a Szűnyog közben, a tervezett szintsüllyesztés miatt kieső vezetékek pótlásának első lépéseként 2014. február 17–18-án, régészeti megfigyelés mellett, egy hosszú csatornaárkot ástak, ami mindkét végén jelentős középkori falmaradványokat érintett. A tér DK-i és ÉNy-i oldalán egy-egy 16–17. századi kőépület maradványa került elő, egy 17. századi gödör és több újkori jelenség. Az ÉNy-i oldalon álló épület a mai Mecset utca úttestje alatt fekszik, a patakra nagyjából merőlegesen, szélessége 7 m, falvastagsága 100–110 cm, alapsík: 156,6 m Bfm. A DK-i oldalon álló épület szintén a patakra merőlegesen állt, szélessége 6,5 m, falvastagsága 70–80 cm, alapsík: 156,1–156,8 m Bfm. Eredetileg (legalább) két-osztatú, a patak felőli helyiség belmérete 5×6 m, az újkorban további fallal tagolták. A pataktól távolabbi helyiség alatt az újkorban (is) pince volt. Az előkerült 16–17. századi épületmaradványokat védelemre javasoljuk. A területen a további földmunkákhoz is indokolt a régészeti megfigyelés.

A régészeti megfigyelést A. Halász Ágoston vezette, munkatársai: Zólya Levente régész, Bíró Emese, Bujdosó László, Hortobágyi Viktor, Medveczki Zsolt és Somodi Zoltán technikusok. A geodéziai bemérést Tanyi Sándor végezte.

Próbafeltárást végeztünk a beruházás területén²¹ 2014. május 22. és június 19. között. Ennek során három kutatóárkot nyitottunk, amelyekben igen jelentős épületmaradványok, köztük – a 18. századinál korábbi, késő középkori, kora újkori/török kori, újkori falazatokon kívül – egy újkori (ezen belül is inkább 18. századra datálható) téglaboltozatos pince maradványa és a hozzá vezető lépcső részlete került elő. Fontos információkat szereztünk a terület rétegvizsgálataival kapcsolatban. Ugyancsak jelentős eredménynek tekinthető a meglehetősen nagy mennyiségben előkerült tárgyi leletanyag is, melynek kora a késő középkortól a 18. századig terjed. A próbafeltárás eredményei igazolták a terület korábbi évszázadokban meglévő sűrű beépítettségét. Mindezek alapján a terület beruházás előtti teljes felületű megelőző feltárása vált indokolttá.

21 A jelentéshez az illusztrációkat Giber Mihály állította össze.